

Förbättrat genomförande av UTP-direktivets förbud mot sena annulleringar

Landsbyggs- och infrastrukturdepartementet

Promemorians huvudsakliga innehåll

I promemorian föreslås en justering av reglerna om förbud mot sena annulleringar i lagen (2021:579) om förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter. Förslaget innebär att det läggs till ett förbud mot att en köpare av jordbruks- och livsmedelsprodukter tillämpar en metod som innebär att köparen annullerar en order med så kort varsel att leverantören inte rimligen kan förväntas hitta något alternativt sätt att få avsättning för eller använda produkterna i fråga. Förslaget syftar till att säkerställa ett korrekt genomförande av det s.k. UTP-direktivet (Europaparlamentets och rådets direktiv [EU] 2019/633 av den 17 april 2019 om otillbörliga handelsmetoder mellan företag i jordbruks- och livsmedelskedjan).

Innehållsförteckning

1	Författningsförslag.....	3
1.1	Förslag till lag om ändring i lagen (2021:579) om förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter	3
1.2	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2021:583) om förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter	5
2	Lagen om förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter genomför UTP-direktivet	6
3	Genomförandet av UTP-direktivets bestämmelser om sena annulleringar behöver förbättras	7
4	Ikraftträdande.....	9
5	Konsekvenser.....	10
5.1	Konsekvenser för företagen.....	10
5.1.1	Företag som berörs av förslaget.....	10
5.1.2	Förslagets konsekvenser för berörda företag.....	12
5.2	Konsekvenser för kommuner, regioner och andra offentliga aktörer som agerar som köpare	13
5.3	Konsekvenser för förvaltningsmyndigheter och domstolar.....	13
5.4	Konsekvenser för miljön	14
6	Författningskommentar.....	14
6.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (2021:579) om förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter	14

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2021:579) om förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter

Härigenom föreskrivs att 5 och 10 §§ lagen (2021:579) om förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Följande metoder som tillämpas av en köpare av jordbruks- och livsmedelsprodukter är förbjudna:

1. att betala senare än 30 dagar efter den tidpunkt som anges i 6 eller 7 §,
2. att annullera en order med kortare varsel än 30 dagar, om inte något annat följer av föreskrifter som meddelats med stöd av 10 §,

a) kortare varsel än 30 dagar, eller den kortare tid som följer av föreskrifter som meddelats med stöd av 10 §, eller

b) så kort varsel att leverantören inte rimligen kan förväntas hitta något alternativt sätt att få avsättning för eller använda produkterna i fråga,

3. att ensidigt genomdriva en ändring av villkoren i ett avtal i fråga om intervall, metod, plats, tid eller volym för en leverans, kvalitetskrav, betalning eller pris,

4. att ensidigt genomdriva en ändring av villkoren i ett avtal i fråga om de tjänster som anges i 12 § första stycket 3–5 eller andra stycket,

5. att kräva betalning av leverantören för sådant som inte är kopplat till leverantörens försäljning,

6. att begära att leverantören ska betala kostnaderna för försämring som sker eller förlust som uppkommer i köparens lokaler eller efter det att den köprättsliga risken har övergått till köparen, när sådan försämring eller förlust inte beror på leverantörens försumlighet eller fel,

7. att inte tillmötesgå leverantörens begäran att få en skriftlig bekräftelse av villkoren i ett avtal,

8. att vidta eller hota med att vidta kommersiella repressalier mot en leverantör som utövar sina avtalsenliga eller juridiska rättigheter, och

9. att kräva ersättning av leverantören för kostnaden för att hantera klagomål från kunder i samband med försäljningen av leverantörens jord-

bruks- och livsmedelsprodukter när det inte förekommit försumlighet eller fel från leverantörens sida.

Bestämmelser om obehöriga angrepp på företagshemligheter finns i lagen (2018:558) om företagshemligheter.

10 §

Regeringen får meddela föreskrifter om att en kortare period än vad som anges i 5 § första stycket 2 ska gälla i särskilda sektorer.

Regeringen får meddela föreskrifter om att en kortare period än vad som anges i 5 § första stycket 2 *a* ska gälla i särskilda sektorer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

1.2 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2021:583) om förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter

Härigenom föreskrivs att 3 a § förordningen (2021:583) om förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 a §¹

I stället för vad som föreskrivs i 5 § första stycket 2 lagen (2021:579) om förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter ska det för en köpare av sådana produkter för användning i en verksamhet som bedrivs på en restaurang eller ett annat serveringsställe eller i en cateringverksamhet vara förbjudet att annullera en order med kortare varsel än fem dagar.

I stället för vad som föreskrivs i 5 § första stycket 2 a lagen (2021:579) om förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter ska det för en köpare av sådana produkter för användning i en verksamhet som bedrivs på en restaurang eller ett annat serveringsställe eller i en cateringverksamhet vara förbjudet att annullera en order med kortare varsel än fem dagar.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2026.

¹ Senaste lydelse 2023:888.

2 Lagen om förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter genomför UTP-direktivet

Lagen (2021:579) om förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter (LOH) trädde i kraft den 1 november 2021. Lagen syftar till att skydda leverantörer av jordbruks- och livsmedelsprodukter mot vissa otillbörliga handelsmetoder och genomför det s.k. UTP-direktivet (Europaparlamentets och rådets direktiv [EU] 2019/633 av den 17 april 2019 om otillbörliga handelsmetoder mellan företag i jordbruks- och livsmedelskedjan). Förkortningen UTP står för engelskans ”unfair trading practices”.

LOH gäller vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter under förutsättning att köparen eller leverantören är etablerad i Sverige och att köparen har en årsomsättning som motsvarar mer än två miljoner euro eller är en myndighet som är etablerad i Europeiska unionen. Lagen gäller inte om köparen är konsument (2 §).

Betydelsen av uttrycken jordbruks- och livsmedelsprodukter, köpare och leverantör klargörs i 3 § LOH. Av bestämmelsen framgår att med jordbruks- och livsmedelsprodukter avses produkter som förtecknas i bilaga I till fördraget om Europeiska unionens funktionssätt samt produkter som inte förtecknas i den bilagan, men som framställs för användning som livsmedel genom användning av produkter som förtecknas i bilagan (3 § 1). Med köpare avses en fysisk eller juridisk person, en grupp av fysiska eller juridiska personer, eller en myndighet som köper jordbruks- och livsmedelsprodukter (3 § 2). Med leverantör avses en fysisk eller juridisk person som säljer jordbruks- och livsmedelsprodukter (3 § 3). I 4 § finns bestämmelser om att vissa organ som inte omfattas av den gängse svenska definitionen av ordet myndighet ska jämföras med myndigheter vid tillämpning av lagen.

Den centrala delen av lagen utgörs av bestämmelserna om förbud mot otillbörliga handelsmetoder (5–13 §§). Bestämmelserna innehåller dels en uppräkningslista av handelsmetoder som alltid är förbjudna om de tillämpas av en köpare av jordbruks- och livsmedelsprodukter (5 §), dels en uppräkningslista av handelsmetoder som är förbjudna om köparen och leverantören inte klart och tydligt har avtalat om dem i förväg (12 §).

Med att metoden är förbjuden avses att den kan leda till ett ingripande från Konkurrensverket, som är tillsynsmyndighet i fråga om otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter. Uttrycket metod innebär alltså inte att metoden behöver tillämpas systematiskt för att förbudet ska aktualiseras, utan varje användning av metoden utgör en överträdelse av förbudet (se regeringens proposition [2020/2021:134] Förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter s. 105).

Konkurrensverket kan ingripa mot en förbjuden handelsmetod dels genom att förelägga en köpare att upphöra med att tillämpa den, dels genom att besluta att en köpare som har tillämpat en sådan metod ska

betala sanktionsavgift (19 och 20 §§). När sanktionsavgiftens storlek fastställs ska särskild hänsyn tas till överträdelsens art, varaktighet och omfattning. Hänsyn ska också tas till om den som beslutet riktar sig mot tidigare har överträtt förbudet och vilka förutsättningar som finns för att betala avgiften. Sanktionsavgiften får inte överstiga en procent av omsättningen föregående räkenskapsår för den som beslutet riktas mot (22 §).

3 Genomförandet av UTP-direktivets bestämmelser om sena annulleringar behöver förbättras

Promemorians förslag: Det ska införas ett förbud mot att en köpare av jordbruks- och livsmedelsprodukter tillämpar en metod som innebär att köparen annullerar en order med så kort varsel att leverantören inte rimligen kan förväntas hitta något alternativt sätt att få avsättning för eller använda produkterna i fråga.

Skälen för förslaget

Genomförandet av förbudet mot sena annulleringar behöver förbättras

I 5 § första stycket 2 LOH finns ett förbud mot sena annulleringar. Av bestämmelsen framgår att det är förbudet för en köpare av jordbruks- och livsmedelsprodukter att annullera en order med kortare varsel än 30 dagar, om inte något annat följer av föreskrifter som meddelats med stöd av 10 §. Enligt 10 § får regeringen meddela föreskrifter om att en kortare period ska gälla i särskilda sektorer. Regeringen har meddelat föreskrifter om att en sådan kortare period gäller för köpare av produkter för användning i en verksamhet som bedrivs på en restaurang eller ett annat serveringsställe eller i en cateringverksamhet (se 3 a § förordningen [2021:583] om förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter). I dessa fall uppgår perioden till fem dagar.

Bestämmelsen i 5 § första stycket 2 LOH genomför artikel 3.1 första stycket led b i UTP-direktivet (se prop. 2020/21:134 s. 105–106). Enligt artikeln ska följande handelsmetod omfattas av förbud:

En köpare annullerar sina order av jordbruks- och livsmedelsprodukter som är färskvaror med så kort varsel att leverantören inte rimligen kan förväntas hitta något annat sätt att få avsättning på marknaden eller användning av dessa varor; ett varsel på mindre än 30 dagar ska alltid anses vara ett sådant kort varsel. Medlemsstaterna får fastställa perioder kortare än 30 dagar för särskilda sektorer i vederbörligen motiverade fall.

I propositionen Förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter, som ligger till grund för LOH, gjorde

regeringen följande uttalande om den aktuella artikeln (prop. 2020/21:134 s. 43).

En annullering av en beställning av färskvaror med mindre än 30 dagars varsel anses alltså alltid otillbörlig eftersom leverantören då sannolikt inte kan hitta en alternativ avsättning för dessa produkter. Möjligheterna att hitta ny avsättning i det enskilda fallet saknar dock betydelse enligt artikeln. För produkter inom vissa sektorer kan kortare annulleringsperioder ge tillräckligt med tid för leverantörer att sälja produkterna på annat håll eller använda dem själva. Medlemsstaterna får därför föreskriva kortare annulleringsperioder för sådana sektorer i vederbörligen motiverade fall.

Europeiska kommissionen har haft invändningar mot det svenska genomförandet av artikeln (DLGE [2002]10329, tidigare EU-Pilot ref. No EUP[2022]10329). Enligt kommissionen innebär artikeln inte bara att annulleringar ska vara förbjudna om de sker med mindre än 30 dagars varsel, utan annulleringar ska även vara förbjudna om de sker tidigare än så, om leverantören inte rimligen kan förväntas hitta något annat sätt att få avsättning på marknaden eller användning av de aktuella produkterna. Detta framgår enligt kommissionen av den inledande delen av artikeln. Kommissionen arbetar för närvarande för att säkerställa att artikeln genomförs på detta sätt i alla medlemsstater och har bl.a. uppmärksammat Finland på motsvarande brist i den finska livsmedelsmarknadslagen (se den finska regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av livsmedelsmarknadslagen, ikraftträdandebestämmelsen i en lag om ändring av livsmedelsmarknadslagen samt 39 § konkurrenslagen [RP 84/2024 rd]). Detta har nyligen lett till att den finska lagen har ändrats på det sätt som kommissionen föreslagit.

Att artikel 3.1 första stycket led b skulle kunna ha den innebörd som kommissionen pekar på i ärendet har inte berörts i de förarbeten som ligger till grund för LOH (se promemorian Genomförande av EU:s direktiv om otillbörliga handelsmetoder mellan företag i jordbruks- och livsmedelskedjan [Ds 2019:19] s. 92–95 och prop. 2020/21:134 s. 42–45). Det som anges i den inledande delen av artikel 3.1 första stycket led b har alltså inte vid genomförandet uppfattats som ett självständigt krav på medlemsstaterna att införa förbud mot annulleringar som sker med 30 dagars varsel eller mer i de fall där leverantören inte rimligen kan förväntas hitta någon annan köpare eller få alternativ användning för varorna. En omständighet som talar för den tolkning av innebörden av artikel 3.1 som regeringen gjort i samband med genomförandet är att skälen i ingressen till direktivet enbart innehåller resonemang om fasta annulleringsperioder (se skäl 20). Artikelns ordalydelse gör dock att det ligger närmare till hands att uppfatta artikeln på det sätt som kommissionen gör gällande i ärendet mot Sverige. För att säkerställa ett korrekt genomförande av artikeln behöver alltså reglerna om förbud mot sena annulleringar justeras på så sätt att det läggs till en bestämmelse om att annulleringar är förbjudna om de sker med så kort varsel att leverantören inte rimligen kan förväntas hitta något annat sätt att få avsättning på marknaden eller användning för varorna.

Innebörden av den kompletterande regeln är att det krävs en bedömning från fall till fall av leverantörens utsikter att hitta en alternativ köpare eller

användning av produkterna för att avgöra om en avbeställning som sker med 30 dagars varsel eller mer – eller tidigare än den period som föreskrivs med stöd av 10 § LOH – är tillåten eller inte. Exempel på situationer som kan komma att omfattas av förbud mot annullering även om det sker med 30 dagars varsel eller mer är om en köpare har beställt produkter som till sin karaktär eller mängd är av sådan art att det är svårt att hitta en alternativ köpare. Så kan exempelvis vara fallet när det gäller produkter som har en relativt lång produktionstid och en kort försäljningssäsong. Exempel på sådana produkter kan vara färskpotatis eller vissa högtidsrelaterade säsong produkter som har en kort försäljningsperiod.

Den kompletterande regeln ska gälla samtliga jordbruks- och livsmedelsprodukter

Enligt artikel 3.1 första stycket led b i UTP-direktivet behöver förbudet mot sena annulleringar endast gälla i fråga om färskvaror. Som framgår ovan har Sverige dock genomfört direktivet på så sätt att samma skydd gäller i fråga om samtliga jordbruks- och livsmedelsvaror. En motsvarande lösning har valts även när det gäller förbudet mot sena betalningar i artikel 3.1 första stycket led a (se 5 § första stycket 1 LOH). I propositionen Förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter uttalade regeringen att starka förenklingsskäl talar för generella regler för alla jordbruks- och livsmedelsprodukter (prop. 2020/21:134 s. 44). Dessa skäl gäller fortfarande. Det tillägg till förbudet mot sena annulleringar som föreslås i denna promemoria föranleder därför inte någon ändring när det gäller omfattningen av vilka varor som ska omfattas av förbudet.

4 Ikraftträdande

Promemorians förslag: Lagändringen ska träda i kraft den 1 juli 2026.

Promemorians bedömning: Det är inte möjligt att införa några övergångsbestämmelser.

Skälen för promemorians förslag och bedömning: Den föreslagna lagändringen syftar till att säkerställa att UTP-direktivet genomförs fullt ut i svensk rätt. Enligt direktivet skulle medlemsstaterna rätteligen ha antagit och offentliggjort de bestämmelser som är nödvändiga för att följa direktivet senast den 1 maj 2021. Bestämmelserna skulle vidare ha börjat tillämpas senast den 1 november 2021. Mot denna bakgrund bör lagändringen träda i kraft så snart som möjligt. Det föreslås därför att lagändringen ska träda i kraft den 1 juli 2026. Direktivet bedöms inte ge utrymme för att införa någon övergångsbestämmelse för att ge aktörer ytterligare tid att anpassa tillämpningen av befintliga avtal till den nya regeln.

5 Konsekvenser

Förslaget i denna promemoria innebär att det i LOH ska införas ett förbud mot att en köpare av jordbruks- och livsmedelsprodukter tillämpar en metod som innebär att köparen annullerar en order med så kort varsel att leverantören inte rimligen kan förväntas hitta något alternativt sätt att få avsättning för eller använda produkterna i fråga. Förslaget utgör ett tillägg till det befintliga förbudet mot sena annulleringar i LOH och syftar till att säkerställa ett korrekt genomförande av artikel 3.1 första stycket led b i UTP-direktivet. I ett avseende går förslaget utöver direktivets miniminivå. Till skillnad från direktivet föreslås förbudet, på samma sätt som det befintliga förbudet mot sena annulleringar, inte bara gälla vid köp av färskvaror, utan i fråga om samtliga jordbruks- och livsmedelsprodukter. En redogörelse för skälen för detta finns på s. 9.

I detta avsnitt beskrivs konsekvenserna av förslaget till ändring i LOH. För en analys av direktivets konsekvenser hänvisas till kommissionens konsekvensanalys (Commission Staff Working Document, Impact Assessment, Initiative to improve the food supply chain [unfair trading practices] SWD [2018] 92 final).

5.1 Konsekvenser för företagen

5.1.1 Företag som berörs av förslaget

Förslaget berör de företag som är köpare i LOH:s mening. Till denna kategori hör i första hand företag som köper jordbruks- och livsmedelsprodukter och som har en årsomsättning som överstiger två miljoner euro. I vissa fall är även företag som har en lägre årsomsättning köpare enligt LOH. Detta gäller om företagen gör inköp av jordbruks- och livsmedelsprodukter gemensamt med andra företag och företagens årsomsättning tillsammans överskrider två miljoner euro.

Förslaget berör vidare de företag som säljer jordbruks- och livsmedelsprodukter till företag som är köpare i LOH:s mening och till myndigheter. Med myndigheter jämföras beslutande församlingar i kommuner och regioner och sammanslutningar av sådana församlingar. Med myndigheter jämföras även sådana offentligt styrda organ som avses i 1 kap. 18 § lagen (2016:1145) om offentlig upphandling och sammanslutningar av sådana organ.

Nedanstående tabell ger en överblick över hur många företag som är verksamma i jordbruks- och livsmedelskedjan och hur många av dem som omsätter mer än 2 miljoner euro per år. Uppgifterna i tabellen har inhämtats från Statistiska centralbyrån och baseras på en växlingskurs om 11,18 kronor.

Tabell 5.1 Antal företag i livsmedelskedjan

Fördelat på kategori och omsättningsnivå för 2022

Företagskategori	Omsättning högst 2 miljoner EUR	Omsättning mer än 2 miljoner EUR
Primärproducenter (SNI 01, 03)	80 940	710
Förädlingsföretag (SNI 10, 11)	3 640	510
Företag i dagligvaruhandel (SNI 4711, 472, 4781)	8 030	1 600
Livsmedelsgrossister/distributörer till restaurang och butik (SNI 4621, 4611, 4617, 463)	4 070	1 010
Restaurangföretag (SNI 561–562)	24 020	670
Alla företag	120 700	4 500
Andel	96 %	4 %

Källa: Statistiska Centralbyrån

Primärproducenterna är i huvudsak jordbrukare, fiskare och vattenbrukare och utgör den första länken i jordbruks- och livsmedelskedjan. De uppträder i huvudsak som säljare av jordbruks- och livsmedelsprodukter och förser förädlingsföretag och livsmedelsgrossister med varor. I vissa fall säljer de också direkt till dagligvaruhandeln och restaurangföretagen. Förädlingsföretag är ofta leverantörer till andra förädlingsföretag. Som framgår av tabellen har endast en liten andel av företagen i jordbruks- och livsmedelskedjan så hög omsättning att reglerna i LOH blir tillämpliga när de köper jordbruks- och livsmedelsprodukter. Dessa företag omsätter dock tillsammans 85 % av den totala omsättningen. Tabell 5.2 ger en överblick över hur den totala omsättningen är fördelad mellan företag som har en omsättning på högst 2 miljoner euro och företag vars omsättning överstiger den nivån.

Tabell 5.2 Total omsättning (miljarder kronor) i livsmedelskedjan

Fördelat på kategori och omsättningsnivå för år 2022

Företagskategori	Omsättning högst 2 miljoner EUR	Omsättning mer än 2 miljoner EUR
Primärproducenter (SNI 01, 03)	84,2	39,2
Förädlingsföretag (SNI 10, 11)	10,0	226,2
Företag i dagligvaruhandel (SNI 4711, 472, 4781)	28,0	334,4
Livsmedelsgrossister/distributörer till restaurang och butik (SNI 4621, 4611, 4617, 463)	10,5	581,3
Restaurangföretag (SNI 561–562)	82,7	49,8
Total omsättning	215	1 231
Andel	15%	85%

Källa: Statistiska Centralbyrån

5.1.2 Förslagets konsekvenser för berörda företag

Enligt den regel om sena annulleringar som finns i LOH i dag är det förbjudet att annullera en order av jordbruks- och livsmedelsprodukter med kortare varsel än 30 dagar. För köpare av sådana produkter för användning i en verksamhet som bedrivs på en restaurang eller ett annat serveringsställe eller i en cateringverksamhet är det dock, enligt undantagsregeln i förordningen om förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter, endast förbjudet att annullera en order med kortare varsel än fem dagar. Förslaget i denna promemoria innebär att det, utöver dessa förbud, blir förbjudet att annullera en order med så kort varsel att leverantören inte rimligen kan förväntas hitta något alternativt sätt att få avsättning för eller använda produkterna i fråga.

Förslaget innebär att företag som är köpare i LOH:s mening behöver anpassa såväl avtal som sin dagliga verksamhet till det nya förbudet. Kostnaderna för regelefterlevnad är svåra att uppskatta. Ett företag som vill annullera en order tidigare än med 29 dagars varsel (fyra i restaurangsektorn) behöver i varje enskilt fall göra en bedömning av om leverantören rimligen kan förväntas hitta något alternativt sätt att få avsättning för eller använda produkterna i fråga. I många fall torde en sådan bedömning vara relativt enkel att göra för de företag som enligt huvudregeln omfattas av LOH, eftersom köpare vars omsättning överstiger två miljoner euro generellt sett får antas ha god kännedom om förhållandena på marknaden. Det är dock oundvikligt att det även kommer uppstå mer svårbedömda situationer. Risken för att vid en felbedömning påföras en sanktionsavgift kan leda till att företag som överväger att göra en annullering avstår från detta och hellre tar den kostnad som det innebär att ta emot ordern.

Kravet på att göra bedömningar i det enskilda fallet och de risker som är förknippade med felbedömningar skulle kunna leda till en större försiktighet hos företagen när det gäller att lägga beställningar och till att order läggs med kort framförhållning. I dagligvaruhandeln görs dock redan i dag beställningar med kort framförhållning (se Ds 2019:19 s. 94). Detsamma torde gälla i restaurangbranschen. Annulleringar torde därmed ofta vara förbjudna redan enligt de regler som gäller i dag. Sannolikt aktualiseras också frågan om att göra en avbeställning med 30 respektive fem dagars varsel eller mer därmed inte särskilt ofta. Det finns även andra faktorer på marknaden för jordbruks- och livsmedelsprodukter som medför att annulleringar inte är vanligt förekommande. När det gäller produktion av kyckling, mjölk och ägg finns t.ex. typiskt sett en mottagningsplikt från förädlaren som innebär att primärproducenten får en garanterad avsättning av hela sin produktion. Inom dagligvaruhandeln är det vidare vanligt att köpare har rätt att göra beställningar väldigt nära leverans och att det finns krav på att leverera en mycket hög andel av det som beställts vid risk för vite om den avtalade leveransgraden inte tillhandahålls. Detta medför i praktiken att beställningar läggs sent och att det inte blir aktuellt med avbeställningar. Sammantaget bedöms därför de faktiska konsekvenserna för företagen vara små när de agerar som köpare.

När det gäller företag som agerar som leverantörer kan det konstateras att syftet med förslaget, och den bakomliggande regeln i direktivet, är att stärka leverantörens ställning. Med hänsyn till vad som angetts ovan finns

det dock inte anledning att räkna med att förslaget har någon större faktisk påverkan på leverantörernas situation.

5.2 Konsekvenser för kommuner, regioner och andra offentliga aktörer som agerar som köpare

Även myndigheter som köper jordbruks- och livsmedelsprodukter är köpare enligt LOH. Med myndigheter jämställs beslutande församlingar i kommuner och regioner och sammanslutningar av sådana församlingar. Med myndigheter jämställs även sådana offentligt styrda organ som avses i 1 kap. 18 § lagen om offentlig upphandling och sammanslutningar av sådana organ. Detta innebär att förslaget i promemorian berör kommuner, regioner och andra offentliga aktörer, såsom statliga myndigheter, vid inköp av livsmedel till exempelvis skolkök, vård- och omsorgsverksamhet och anstalter.

I de flesta fall omfattas offentliga aktörers inköp av jordbruks- och livsmedelsprodukter av regelverket om offentlig upphandling. Upphandlingar kräver planering och framförhållning. På motsvarande sätt som i dagligvaruhandeln är det vidare vanligt att offentliga aktörer har rätt att göra beställningar väldigt nära leverans och att det finns krav på att leverera en mycket hög andel av det som beställts vid risk för vite om den avtalade leveransgraden inte tillhandahålls. Med hänsyn till detta bedöms sena annulleringar vara ovanligt förekommande, varför förslaget torde ha begränsade konsekvenser för offentliga aktörer när de agerar som köpare.

5.3 Konsekvenser för förvaltningsmyndigheter och domstolar

Konkurrensverket är tillsynsmyndighet i fråga om otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter. Mellan den 1 november 2021 (då LOH trädde i kraft) och den 27 maj 2025 har 44 tillsynsärenden inletts vid myndigheten. Av dessa har 9 ärenden handlat om sena annulleringar. Förslaget i promemorian innebär att det görs ett tillägg till förbudet mot sena annulleringar. Detta kan leda till att antalet ärenden rörande sena annulleringar ökar. Med hänsyn till vad som har angetts i avsnitt 5.1.2 och 5.2 bedöms det dock inte handla om annat än en marginell ökning. Kostnaderna för ärendena bedöms därför kunna hanteras inom befintliga ramar.

Konkurrensverket får begära handräckning av Kronofogdemyndigheten för att få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen där köparen bedriver verksamhet. Behovet av sådant bistånd bedöms inte öka nämnvärt till följd av förslaget. Även denna arbetsuppgift bedöms därför kunna tas omhand inom befintliga ramar.

Konkurrensverkets beslut enligt LOH får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Som nämnts ovan bedöms förslaget inte leda till annat än en marginell ökning av antalet tillsynsärenden hos Konkurrensverket. Antalet överklaganden till förvaltningsdomstolarna bedöms därmed också

bli mycket begränsat. De kostnader som förslaget medför bedöms därför rymmas inom domstolarnas befintliga anslag.

5.4 Konsekvenser för miljön

Tillägget till förbudet mot sena annulleringar skulle kunna innebära att företag inom dagligvaruhandeln och restaurangbranschen beställer oftare och med mindre volymer per beställning, vilket skulle kunna påverka fyllnadsgraden i leveranserna. Detta skulle i sin tur kunna innebära fler transporter på vägarna och en ökad klimatbelastning. Mer frekventa och mindre omfattande beställningar kan samtidigt leda till ett minskat matsvinn. Med hänsyn till att beställningar redan i dag ofta görs tätt inpå leveranstillfället bör dock sannolikheten för ändrade beställningsmönster inte överdrivas. Sammantaget bedöms förslaget inte ha några nämnvärda miljöeffekter.

6 Författningskommentar

6.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (2021:579) om förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter

5 § Följande metoder som tillämpas av en köpare av jordbruks- och livsmedelsprodukter är förbjudna:

1. att betala senare än 30 dagar efter den tidpunkt som anges i 6 eller 7 §,
2. att annullera en order med
 - a) kortare varsel än 30 dagar, eller den kortare tid som följer av föreskrifter som meddelats med stöd av 10 §, eller
 - b) så kort varsel att leverantören inte rimligen kan förväntas hitta något alternativt sätt att få avsättning för eller använda produkterna i fråga,
3. att ensidigt genomdriva en ändring av villkoren i ett avtal i fråga om intervall, metod, plats, tid eller volym för en leverans, kvalitetskrav, betalning eller pris,
4. att ensidigt genomdriva en ändring av villkoren i ett avtal i fråga om de tjänster som anges i 12 § första stycket 3–5 eller andra stycket,
5. att kräva betalning av leverantören för sådant som inte är kopplat till leverantörens försäljning,
6. att begära att leverantören ska betala kostnaderna för försämring som sker eller förlust som uppkommer i köparens lokaler eller efter det att den köprättsliga risken har övergått till köparen, när sådan försämring eller förlust inte beror på leverantörens försumlighet eller fel,
7. att inte tillmötesgå leverantörens begäran att få en skriftlig bekräftelse av villkoren i ett avtal,
8. att vidta eller hota med att vidta kommersiella repressalier mot en leverantör som utövar sina avtalsenliga eller juridiska rättigheter, och
9. att kräva ersättning av leverantören för kostnaden för att hantera klagomål från kunder i samband med försäljningen av leverantörens jordbruks- och livs-

medelsprodukter när det inte förekommit försumlighet eller fel från leverantörens sida.

Bestämmelser om obehöriga angrepp på företagshemligheter finns i lagen (2018:558) om företagshemligheter.

Paragrafen innehåller en lista över handelsmetoder som är förbjudna om de tillämpas av en köpare av jordbruks- och livsmedelsprodukter.

Första stycket ändras på så sätt att punkt 2 delas upp i en a- och en b-punkt. Bestämmelsen i nuvarande punkt 2 placeras i punkt 2 a. Samtidigt görs en språklig justering. I punkt 2 b införs en ny bestämmelse.

Enligt den nya *punkt 2 b* är det förbjudet att annullera en order med så kort varsel att leverantören inte rimligen kan förväntas hitta något alternativt sätt att få avsättning för eller använda produkterna i fråga. Detta innebär att det krävs en bedömning från fall till fall av leverantörens utsikter att hitta en alternativ köpare eller användning av produkterna för att avgöra om en annullering är tillåten eller inte. I fråga om annulleringar som sker med kortare varsel än 30 dagar eller inom en sådan kortare period som regeringen kan föreskriva om med stöd av 10 § krävs dock inte någon bedömning i det enskilda fallet, eftersom sådana annulleringar är förbjudna enligt punkt 2 a.

Exempel på situationer som kan komma att omfattas av förbud mot annullering även om annulleringen sker med 30 dagars varsel eller mer – eller tidigare än den period som föreskrivs med stöd av 10 § LOH – är om en köpare har beställt produkter som till sin karaktär eller mängd är av sådan art att det är svårt att hitta en alternativ köpare. Så kan exempelvis vara fallet när det gäller produkter som har en relativt lång produktionstid och en kort försäljningssäsong. Exempel på sådana produkter kan vara färskpotatis eller vissa högtidsrelaterade säsong produkter som har en kort försäljningsperiod.

10 § Regeringen får meddela föreskrifter om att en kortare period än vad som anges i 5 § första stycket 2 a ska gälla i särskilda sektorer.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande och ändras till följd av att bestämmelsen i nuvarande 5 § första stycket 2 placeras i 5 § första stycket 2 a.